

Dr. Laurențiu MĂNĂSTIREANU^[1]

PANTAHUZELE PAROHIILOR ȘI MĂNĂSTIRILOR TULCENE

Bisericele din satele Dobrogei revenită la Patria Mamă după războiul de independență din 1877 au fost ridicate prin munca și contribuția benevolă a enoriașilor, plugari ce-și câștigau cu greu traiul zilnic deștelenind pământul. Din dragostea lor pentru Domnul și Sfânta Biserică, lăcașurile ce urmau să fie ridicate aveau să fie semețe, precum catedralele, depășind însă cu mult posibilitățile creștinilor, căci în anii în care băntuia seceta, nu se strângea la recoltă nici cel puțin sămânța întrebuintată și nutrețul pentru vite, și ca urmare, cu *analoghia* strânsă după putere de la parohieni nu se putea face față cheltuielilor cu plata meșterilor și continuarea lucrării, ce avea să stagneze uneori ani de zile. Comitetul de construcție al bisericii apela atunci la evlavia și caritatea creștină, solicitând chiriarhiei deschiderea vreunei condici de milă (pantahuză) pentru strângerea benevolă a fondurilor necesare de la pioșii creștini din cuprinsul eparhiei Dunării de Jos.

REGULAMENTE ȘI ORDINE

Potrivit *Regulamentului pentru purtătorii condicilor de milă* publicat în *Monitorul Oficial* nr. 2 din 3 ianuarie 1880, condicile pentru adunarea milosteniei de la pioșii creștini în favoarea bisericilor sărace se eliberau cu aprobarea chiriarhului locului și erau valabile numai pentru o anumită sumă de bani și pentru o anumită perioadă de timp; ele trebuiau purtate numai de persoanele alese de către comună și aprobate de chiriarhie, și numai în județele eparhiei^[2].

În fiecare județ, strângătorii de milă aveau obligația să se prezinte mai întâi protoiereului și prefectului respectiv care treceau în condica de milă, data când începea în acel județ strângerea ofrandelor de către purtătorii de condică, iar în comunele rurale, purtătorii condicilor trebuiau să se prezinte mai întâi primarului și preotului care treceau în condică toate obiectele și banii ce se adunau de la creștini, însemnând data ieșirii și punând pecetea primăriei și bisericii^[3].

Condicile de milă fiind avizate pentru un termen mare de timp, uneori și pe 4-5 ani de zile, cu posibilitate de prelungire pe mai mulți ani, până la completarea sumei ce fusese avizată inițial, se întâmpla ca la cercetarea acestora de către autorități să iasă la iveală anumite nereguli cu privire la gestionarea fondurilor strânse.

În 12 mai 1902, econ. Zaharia Popescu^[4], subprotoiereul județului, trecând prin comuna Beidaud (jud. Tulcea) unde se slujea într-o biserică veche (Fig. 1), și dorind să se convingă că în parohia respectivă casierul comitetului de construcție a noii biserici încasa de la locuitori *analoghia* fixată în scopul măririi fondului necesar edificării, avea să-l cheme pe acesta la primărie. Verificând condica *à souche* cu care se strângea *analoghia*, părintele Zaharia avea să constate că aceasta nu era vizată de nici o autoritate, era nenumerotată, neparafată și nesigilată, în condică fiind trecută suma totală de 2.289 lei. Cea de-a doua condică prezentată de casier, condica de milă, fusese vizată de episcopie în 13 iunie 1897, pe termen de 3 ani, pentru adunarea de ofrande până la 8 mii lei, deci termenul expirase deja de aproape doi ani.

Pentru că nu i s-a prezentat nici un act din care să rezulte că persoana respectivă era autorizată de autoritatea comunală și că era ales al enoriașilor în calitate de casier, părintele subprotoiereu avea să confiște ambele condici pe care le va trimite episcopiei, spre a decide cele de cuviință.

Temelia noii biserici din Beidaud fusese pusă la 9 august 1898, lucrarea fiind continuată în anul acela, până la suprafața pământului, și de atunci construcția

era părăsită, căci maistrul tulcean Dimitrie Panait, după ce luase avansul, le mai cerea bani, cu toate că nu executase construcția până la ferestre, așa cum era prevăzut în contract, și mai luase și prima rata. Față de aceste „șicane” din partea maistrului, care între timp angajase și lucrarea bisericii din Beștepe, comitetul de construcție ceruse sfatul unui avocat și astfel că banii adunați, cum s-au priceput, erau ținuti la casier, ca nu cumva să vină maistrul să-și continue lucrarea^[5].

În cazul cererilor de eliberare a pantahuzelor necesare lucrărilor de construcție, pentru ca purtătorii acestora să-și dea mai multă silință în atingerea scopului propus, episcopul Pimen al Dunării de Jos (1902-1909) avea să impună prin ordinul circular nr. 289 din mai 1902, ca cererea de eliberare a pantahuzei înaintată episcopiei să fie însoțită de planul lucrării de construcție a bisericii și de caietul de sarcini aferent; pantahuza urma să fie eliberată pe timp de un an, cu posibilitate de prelungire succesivă pentru mai mulți ani, cu condiția ca la finele fiecărui an, purtătorul ei să depună spre control la protoieria respectivă pantahuza cu suma încasată, și cu actele doveditoare în regulă asupra depunerii sau întrebuintării sumei în scopul pentru care a fost eliberată pantahuza^[6].

Înainte vreme, se mai întâmpla ca sătenii fără să aibă cuvenitele încuviințări de la chiriarhul locului să încheie contracte cu așa ziși antreprenori care lucrau după planuri întocmite de nespecialiști sau, în cel mai bun caz, după anumite planuri întocmite de specialiști și aprobate de chiriarhie, însă fără să țină seamă de condițiile concrete din teren și de regulile artei. *Regulamentul pentru executarea construcțiilor de biserici, reparații, case parohiale, atenanțe, etc.* din 16 martie 1904 avea să impună anumite condiții în ceea ce privește alegerea terenului pentru construcție și întocmirea proiectului și devizului de execuție, ce trebuiau încuviințate de chiriarhia Dunării de Jos și avizate mai apoi de către *Administrația Casei Bisericii*^[7].

Având în vedere unele nereguli în purtarea condicilor de milă, în *Ședința Sfântului Sinod* din 14 mai 1908 vor fi aduse câteva modificări la regulamentul din 1880, și anume: protoierul și prefectul județului trebuiau să treacă în condică data la care începea strângerea de ofrande, urmărind în același timp să nu fie depășit termenul fixat de ierarhul eparhiei, iar la intrare într-o comună rurală, purtătorul condicii era obligat să se înfățișeze mai întâi preotului și primarului comunei care urmau să treacă în condică obiectele și banii strânși de la creștini; la ieșirea din comună, strângătorii de milă trebuiau să se prezinte din nou la preot și primar care urmau să constate și să adeverească în condică, sub semnătură, ofrandele adunate în comună, însemnând data ieșirii din comună și punând ștampilele bisericii și primăriei; la reședințele de județ, această constatare urma să fie făcută de protoierul și de prefect. Ca urmare, atunci când i se prezenta preotului paroh o condică de milă, acesta trebuia să cercezeze dacă era aprobată de episcopie și dacă avea viza protoieriei și a prefecturii, și, numai după aceasta, de comun acord cu primarul să permită purtătorilor să adune ofrande cu respectarea regulamentului^[8].

Potrivit ordinului episcopal nr. 923/1909, purtătorii condicilor de milă tulgene, erau obligați să se prezinte din trei în trei luni la reședința protoieriei județului spre a se verifica sumele adunate și a se lua garanții ca banii strânși să fie consemnați, întocmindu-se proces-verbal de cele constatate pe contrapagina ultimei file a condicii de milă la care s-a ajuns. Protoierul județului de la acea vreme, econ. Gh. V. Niculescu (viitor episcop al Buzăului), avea să le pună în vedere tuturor purtătorilor condicilor de milă din acest județ ca în termen de o lună de la data hotărârii să se prezinte la protoierie cu condicile de milă spre verificare^[9].

Având în vedere că cea mai mare parte dintre parohiile din eparhia Dunării de Jos nu îndeplineau unele

formalități în solicitările ce le făceau pentru eliberarea de pantahuze, prin circulară nr. 1334/23 iul. 1910 episcopia aducea la cunoștința epitropilor că este neapărată nevoie ca procesele-verbale ale comitetelor de construcție ale bisericilor precum și hotărârile epitropiilor respective să fie iscălite de preotul paroh și legalizate de primăria respectivă atunci când voiau a strânge fonduri prin eliberare de pantahuze^[10].

PURTĂTORII CONDICILOR DE MILĂ

Purtarea pantahuzelor era însă o sarcină dificilă, având în vedere starea drumurilor județene de la acea vreme, distanțele mari dintre satele dobrogene ce puteau fi străbătute doar cu căruța, precum și pericolele iminente călătoriei.

Potrivit regulamentului de mai sus, purtătorii de condici ce erau aleși de regulă dintre persoanele de încredere din comuna respectivă și toți buni creștini, „erau datori de a se purta cu cea mai bună orânduială și pietate în misiunea lor”^[11].

Foarte rar le era permis preoților parohi de a umbla cu condica de milă, aceștia având o mulțime de obligații de îndeplinit în parohie, iar dacă aveau să apară vreodată printre purtătorii condicilor, aceasta era numai ca supraveghetor și verificator a sumelor încasate, întrucât condica se elibera pe răspunderea părinților parohi^[12].

Pentru strângerea ofrandelor de la pioșii creștini, erau folosite condici cu chitanțe *à souche* (condici cu matcă), ce erau cumpărate de parohie de la librării, și vizate, parafate și sigilate de către episcopie, pe coperta cărora era lipit și regulamentul respectiv.

Sumele adunate pe parcurs cu condicile de milă, în mod uzual erau păstrate de casierul comisiei de construcție, care avea de făcut plăți curente, cu toate că ar fi trebuit consemnate conform legii la casa de economii și consemnațiuni sau la administrația financiară din Tulcea de unde puteau fi retrase doar cu aprobarea chiriarhiei.

În toamna anului 1895, episcopia aproba parohiei Medanchioi (azi Valea Teilor) o condică pentru strângerea de ofrande de la pioșii creștini din județele Tulcea și Constanța, pe termen de patru ani de zile, până la suma de 15 mii lei necesară pentru construirea unei noi biserici de piatră în locul celei vechi ce amenința să se prăbușească, purtătorii condicii fiind Constantin Chiuciuc, Andrei Mihai, Isac Săcrieru iar casier Nicolai Naciu, comerciant cu averi, în care comuna avea încredere, sumele ce se vor aduna urmând să fie ținute de acesta^[13].

În afară de bani, unii creștini donau cereale (baniți

de secară, grâu, orz, porumb), șervete, fețe de perne-parte din aceste produse fiind aduse în parohie, parte fiind vândute, iar sumele obținute din vânzare fiind trecute în procese-verbale.

Strângerea milosteniei de prin satele eparhie urmând a se face de regulă *la recoltă*, tocmai când și sătenii din parohia respectivă aveau mult de lucru, cu secerișul și treieratul la arman, se mai întâmpla uneori, ca membrii comitetului de construcție a bisericii să încredințeze condica de milă unor persoane dinafara localității, ce-și opreau pentru munca lor o remiză, o cotă parte din încasări, ce era stabilită printr-un angajament autentificat de primăria comunei respective.

Nu de puține ori, însă, la predarea banilor strânși se iscau neînțelegeri între purtătorii condicilor și epitropii parohiilor, neînțelegeri care de regulă erau mediate de către protoierul locului, rareori făcându-se apel la judecarea cazului în instanță.

În vara anului 1903, în lipsa vreunei persoane din sat care să fie purtătorul condicii, epitropia parohiei Telița a încredințat unui proprietar de case și pământ din Babadag, o condică de milă pentru a umbla și strânge ofrande benevole de la creștini, pentru biserică aflată în construcție (Fig. 2), a cărei temelie fusese pusă la 28 iulie 1902; în acest scop s-a întocmit un act-angajament între epitropie și purtătorul condicii, ce avea să fie autentificat de primăria comunei.

După ce a umblat aproape vreun an de zile cu condica respectivă, expirând termenul aprobat de episcopie, purtătorul ei se va prezenta la protoieria județului Tulcea, unde, verificându-se condica și banii strânși, după ce s-a scăzut remiza stabilită în contract, a mai rămas de justificat suma de 439,35 lei, sumă pe care purtătorul condicii nu a mai vrut să o predea epitropiei invocând faptul că din acești bani cumpărase o căruță și doi cai cu care umblase pentru strângerea ofrandelor, cheltuială care conform angajamentului era de fapt în sarcina purtătorului condicii^[14]. Trebuie spus că la vremea ceea, un cal de rând era 100 lei, o căruță de un cal era 60 lei, iar hamurile de un cal 25 lei^[15].

Având lipsă suma respectivă, epitropia bisericii din Telița nu i-a primit condica și a înaintat un raport în acest sens protoieriei. La scurt timp însă, în toamna anului 1904, purtătorul condicii avea să reclame protoieriei faptul că i s-a furat condica din căruță pe când se deplasa la Tulcea. În această situație, epitropia ar fi trebuit să-l dea în judecată pentru recuperarea sumei datorate și pierderea condicii, însă, văzând că nu are de unde recupera paguba, la rugămintea acestuia, avea să-i mai fie iertată din datorie și să plătească în rate mai mici doar suma de 200 lei.

La acea vreme biserica având aprobată o nouă condică pe timp de un an, cu începere din 15 septembrie 1911^[16] pentru strângerea ofrandelor benevole de la pioșii creștini din eparhie, ce erau necesare executării catapetesmei, mobilierului și picturii, purtătorul vechii condici îl va ruga pe purtătorul noii condici să-i fie căruțaș, și din remiza ce i s-ar cuveni să-și plătească datoria pe care o avea către biserică. După ce va umbla cu căruța și purtătorul condicii un timp, fostul purtător se întoarce la Telița, și din remiza ce i se cuvenea pentru serviciul său, epitropia îi oprește parte din cei 200 lei ce se angajase să-i dea în contul vechii datorii.

Neînțelegându-se cu purtătorul noii condici să-i fie căruțaș în continuare, fostul purtător cere epitropilor să i se dea lui să umble singur cu noua condică, însă aceștia nemaivând încredere în el îl refuză, iar acesta îl dă în judecată pe epitropul casier pe motiv că i s-au luat cei 91 de lei din datoria veche și solicitând să i se plătească drumurile la Telița, fără să spună avocatului că de fapt el datorase epitropiei, de câțiva ani de zile, suma de 439,35 lei. Din cercetarea documentelor existente nu rezultă cum a decurs procesul, cert este faptul că tribunalul a dat câștig de cauză reclamantului care se vede că a avut un bun avocat, epitropia bisericii din Telița fiind obligată la plata sumei de 200 lei, la care se mai adăugau taxele de judecată^[17].

În anul 1903, pe la începutul lunii februarie, la preotul paroh din Agighiol se prezentau doi mocani, pentru vizarea condicii de milă pentru construcția bisericii din Cataloi, a cărei fundație fusese pusă la 15 august 1898, în locul fixat de însuși episcopul Partenie (1886-1902), fondurile necesare construcției urmând să fie strânse din *analoghie* și cultivarea a 20 ha teren arabil^[18].

Preotul paroh din Agighiol fiind plecat în cătunul vecin Sabangia, purtătorii condicii respective aveau să fie găzduiți de unul dintre epitropii bisericii. La reîntoarcere, preotul avea să afle de la enoriași că purtătorii condicii de milă nu s-au comportat cum se cuvine „făcând pe negustorii și cumpărând găini și porci pe care îi duceau la Cataloi”. Făcându-li-se observație de către epitrop și cântărețul bisericii, că de acum lumea nu va mai oferi ofrande când vor sosi condici de milă, mocanii ar fi răspuns că „ei nu sunt cu zeciuială ca alții, ci se învoiseră cu preotul paroh din Cataloi, ca din suma strânsă cu condica, să-i dea acestuia 300 de lei, iar restul era a lor”^[19]. La vremea aceea un cal de rând era 100 lei, prețul unei căruțe pentru doi cai 120 lei, iar hamurile necesare 50 lei^[20].

În iunie 1912, construcția noii biserici din satul Parcheș (Fig. 3) a cărei temelie fusese pusă la 10 august 1897, era deja acoperită, însă mai era de executat

mobilierul (tâmpla, tronul arhieresc, stranele), și mai lipseau și cărțile de ritual, vestmintele sfinte, policandrul, și alte obiecte de cult; în plus, era imperios necesar să fie construită și o casă parohială pe locul viran din fața bisericii. Având în vedere posibilitățile materiale reduse ale enoriașilor, epitropii bisericii au hotărât să solicite episcopiei Dunării de Jos, ca și-n anii trecuți, eliberarea a două condici de milă pentru suma de 15 mii lei, pe timp de un an și jumătate și pentru cuprinsul întregii eparhii (jud. Covurlui, Brăila, Constanța și Tulcea). Deoarece își arătaseră dorința de a umbla cu condicile mai mulți locuitori din comună (Dtru. Cuza, Sandu Toader, Alex. Chiosa, Alexe Pricop, Dtru. Haralamb, Dtru. Stoean, Grigore Tufă), consiliul comunal Parcheș urma să aleagă și să aprobe dintre aceștia cel mult 4 persoane, rugămintea din partea epitropiei bisericești fiind aceea de a-i trece în bloc în viza celor două condici, ca în caz de accidente sau alte împrejurări nedorite să se poată înlocui unii pe alții^[21].

Una dintre cele două pantahuze vizate de episcopie avea să fie încredințată însă, de către părintele paroh Gh. Andreescu, unei persoane din Galați, care se prezentase la parohie, chiar în ziua sosirii condicilor prin poștă, cu câteva recomandări din partea unor familii onorabile din orașul Tulcea; la primirea condicii, respectivul avea să promită că va obține și aprobarea din partea episcopiei, caz în care, preotul paroh din Parcheș urma să fie anunțat telegrafic pentru a-i trimite respectivului pe unul dintre purtătorii înscriși în viza condicii. Ajungând la Galați, persoana respectivă avea să-i solicite părintelui printr-o scrisoare o procură, lucru ce nu părea în regulă, fapt pentru care părintele avea să solicite telegrafic și apoi printr-o scrisoare, să-i fie remisă condica; neprimind nici un răspuns timp de un an, cazul avea să fie reclamat organelor în drept din Galați, respectivul fiind mai apoi judecat pentru abuz de încredere^[22].

Biserica *Sf. Apostoli* din Parcheș avea să fie terminată și sfințită la 11 octombrie 1915, însă asupra epitropiei aveau să rămână datorii neplătite dar garantate, fapt pentru care în cursul anului 1915/1916 avea să fie purtată o pantahuză cu care se va aduna doar suma de 656 lei, plus remiza purtătorilor condicii de 30 % și suma de 24 lei pentru cumpărarea de saci în care erau strânse cerealele donate. În iunie 1916, având în vedere că furtuna din primăvară distrusese două rânduri de tablă de pe turla-clopotniță, și trebuiau reparate și jgheaburile de scurgere, trotuarul dimprejurul bisericii, și trebuia ridicat și monumentul pe locul sfintei mese a vechii biserici-lucrări ce trebuiau executate numaidecât, căci amenințau întreg edificiu, parohia solicita episcopiei să li se mai acorde

un termen de încă un an și jumătate pentru adunarea de ofrande în județele Tulcea și Constanța, termen ce cuprindea doi ani de recoltă, timp în care putea fi parcurs și județul vecin, cu speranța că aceasta va fi ultima cerere de amânare^[23].

Cu cei 8 mii de lei strânși de comitetul instituit pentru construirea noii biserici din I.C. Brătianu (fost Azacław)-sat situat pe malul drept al Dunării, în fața orașului Galați-, nu se putea începe lucrarea, fapt pentru care, la 15 septembrie 1911, episcopia avea să aprobe două condici de milă, pe timp de un an, pentru tot cuprinsul eparhiei, purtătorul uneia dintre ele fiind Ioan Blagă, iar a celeilalte Rainu Mititelu^[24].

Într-o zi de luni, 29 septembrie 1913, pe la 4 d. a., purtătorul condicii de milă din Azacław, Rainu Mititelu, avea să înceteze subit din viață în timp ce se deplasa cu căruța din Agighiol la Sabangia. Căruțașul angajat să-l transporte pe purtătorul condicii, consătean cu acesta, avea să-l ducă pe decedat la primăria comunei Agighiol, unde, cercetând cazul și constatând că decedatul nu prezenta urme de violență, autoritățile în drept vor concluziona că nu putea fi vorba decât de o moarte subită. Registrul cu chitanțe cu care se făceau

încasările și o cutie deschisă cu care se strâneau ofrandele (ce nu prezenta semne de violență) aveau să fie ridicate și sigilate, iar din ordinul medicului de circumscricție care întâmplător se afla în localitate, decedatul, căruța și căruțașul aveau să fie izolați în cimitirul din dealul satului, care era împrejmuit cu zăplaz. Miercuri, primindu-se ordin telefonic din partea prefectului că decedatul putea fi înmormântat, la percheziția acestuia din urmă, făcută în prezența martorilor, s-au găsit 84,20 lei, bani ridicați pentru a fi predați celor în drept, și niște lenjerie și haine uzate, ce au fost reținute de serviciul sanitar; tot acum, ca măsură sanitară, medicul a făcut autopsia cadavrului^[25].

De-a lungul timpului aveau să fie înregistrate și cazuri de dispariție „fără urme” a câtorva purtători de pantahuze. În ianuarie 1898, parohiile erau anunțate de dispariția purtătorul condicii de milă pentru construcția bisericii *Sf. Gheorghe și Patriarhul Modest* din Galați care nu s-a mai întors la locul său și nici nu a trimis bani, încă din luna octombrie a anului trecut; fiind informații că respectivul s-ar fi găsit în județul Tulcea, trebuiau cercetate comunele și în caz că ar fi găsit, trebuia trimis la episcopia din Galați împreună cu condica pentru a se cerceta dacă încasările s-au efectuat în regulă, și ce s-a făcut cu ele^[26]. În iunie 1912, parohiile din eparhie erau anunțate că purtătorul condicii de milă al bisericii *Adormirea Maicii*

Domnului din Brăila, dispăruse de aproape 5 luni de zile, fără a i se mai da de urmă, și cum condica era eliberată pe întreaga eparhie, li se făcea cunoscut preoților a o confisca dacă întâmplător s-ar prezenta în vreo parohie și să o înainteze protoieriei respective care la rândul ei o va înainta episcopiei^[27].

CONDICILE MĂNĂSTIRILOR NORD-DOBROGENE

Pentru realizarea noilor chilii ce urmau să fie ridicate în mănăstirea Cocoș (jud. Tulcea), în locul celor vechi, aflate în completă ruină, episcopia Dunării de Jos deschisese în anul 1902, două pantahuze pentru colectarea de ajutoare de la binevoitorii creștini din eparhie, una dintre acestea fiind purtată de monahul basarabean Iustin Perju^[28], venit de la schitul român *Prodromu* din *Muntele Athos* unde a stat 15 ani, însoțit și de monahul Visarion Brădescu din mănăstirea Cocoș; monahul Iustin fiind părăsit după un timp de monahul însoțitor, avea să depună la cancelaria episcopiei din Galați, în decembrie 1902, suma de 100 lei și vreo 6 chile de porumb (chila în Dobrogea era 8 banițe) pe care încă nu apucase să le „desfacă”, declarând că mai predase o sumă de bani starețului mănăstirii Cocoș, sumă ce fusese depusă de acesta, conform ordinului chiriarhiei, la casa de depuneri și consemnațiuni pe numele și la dispoziția mănăstirii^[29].

În anul 1903, monahul Iustin Perju avea să fie primit în mănăstirea Cocoș, și tot acum erau primiți în mănăstire, șapte monahi români athoniți, trimiși de ierom. Theodosie Soroceanu, superiorul *Comunității Fraților Români Sf. Ioan Teologu*, Chilia Cucuvinu-Provata, la solicitarea episcopului Pimen al Dunării de Jos ce urmărea îndreptarea stării sfântului așezământ nord-dobrogean.

Până la finele lunii iulie 1903, cu una din pantahuzele menționate anterior, avea să fie adunată suma de 2.449 lei, din care : 1.000 lei s-a depus de către starețul mănăstirii la administrația financiară, 300 lei s-au oprit pentru a întâmpina oarecare cheltuieli ale mănăstirii, până la primirea subvenției de întreținere a mănăstirii^[30], 75 lei s-au dat purtătorilor condicii, 75 lei s-au împărțit ieromonahilor din mănăstire care pome-neau pomelnicile donatorilor, iar diferența de 999 lei ce rezulta din suma adunată cu condica respectivă, fusese folosită mai demult la trebuințele mănăstirii.

Cu această condică s-au mai adunat de către monahul Iustin și 33 banițe de secară, 153 banițe de grâu, 178 banițe de orz, 114 ½ banițe de porumb-, produse care, parte au fost aduse în mănăstire, iar parte s-au vândut, iar suma obținută din vânzare s-a trecut și s-a cuprins în suma totală de 2.449 lei. Cu

cealaltă pantahuză, monahul Iustin Perju adunase până la acea dată suma de 858 lei, mare parte fiind depusă la administrația financiară^[31].

În anul 1906, monahul Iustin Perju își lua angajamentul de a merge cu milostenia prin țară pentru zidirea bisericii din comuna Adamclisi (jud. Constanța), a cărei temelie fusese pusă în anul 1901, iar pentru a putea umbla cu condica, avea să cumpere din Basarabia doi cai, hamuri și o căruță cu care avea să se întoarcă în mănăstire. După verificarea condicii, rămânând de justificat din banii strânși cu pantahuza încă vreo mie de lei, suma de bani ce urma să fie acoperită prin vânzarea atelajului respectiv; în acest scop, la începutul lunii iunie 1907, o comisie de expertiză formată din subprotopierul județului, econ. Zaharia Popescu (Fig. 4), starețul mănăstirii Cocos, Varsanufie Ionescu, și monahul Nectarie, alesul și delegatul monahului Iustin, avea să constate că cei doi cai erau slabi, însă, după declarația monahului Iustin, atunci când i-a adus în mănăstire, „erau frumoși și grași”; unul nu avea nici un defect, era sănătos, celălalt în schimb, avea piciorul stâng dinainte și cel drept dinapoi vătămate (*spetite*), și de firea lui era *molatic*, fapt pentru care ambii cai și hamurile aveau să fie socotite la maximum 500 lei.

Monahul Iustin fiind nemulțumit de evaluare, căci caii susținea că îi cumpărase din Basarabia cu 600 lei, hamurile cu 100 lei, plus 200 de lei speze vamale, transport etc., în total 900 lei, solicita să i se dea termen de o lună ca să-i scrie unui frate de-al său din Basarabia să-i aducă banii și să-și ia caii, sau să i se încredințeze ca în acest timp să-i îngrijească singur și apoi să-i vândă, iar suma s-o restituie locului în drept, căci nu avea alți bani din care să plătească datoria^[32].

Peste două luni de zile, starețul Varsanufie avea să anunțe chiriarhia că monahul Iustin vânduse caii și hamurile cu 660 de lei, sumă de bani ce avea să fie depusă din ordinul chiriarhiei la sucursala Băncii Naționale din Tulcea, pe adresa Casei C. Babic din București (Bulevardul Elisabeta nr. 75), atelier cunoscut prin arta sculpturii în lemn, atât în țară cât și în străinătate, care executase în 1899 și stranele și catape-teasma Catedralei Sf. Nicolae din Tulcea^[33].

La 29 mai 1911, de Sfânta Treime, după ce inaugurase în prezența ministrului cultelor Ctin. C. Arion, noile chilii și stăreția mănăstirii Cocos, și sfințise noul paraclis cu hramul *Pogorârea Duhului Sfânt*, episcopul Nifon al Dunării de Jos (1909-1921), fost vicar al Sfintei Mitropolii din București, avea să pună temelia noii biserici din mănăstire ce ar fi trebuit să fie zidită și învelită în anul acela, episcopul dorind totodată ca în primăvara următoare să mai construiască un rând de chilii precum cele inaugurate.

Și cum lemnăria necesară acestor construcții era scumpă în localitate și se transporta cu mare greutate de la depozitele de cherestea din Isaccea și Tulcea^[34], episcopul Nifon hotărâse înființarea unui gater (fierăstrău) cu mai multe pânze, acționat cu puternica mașină de treierat a mănăstirii, cumpărată în acea primăvară, cu care urmau să fie tăiate grinzi, lațuri și scânduri din teii ce se găseau în pădurea din preajma mănăstirii, însă pentru desăvârșirea acestor clădiri impozante ar mai fi trebuit și scânduri de brad.

Fiind informat de unii monahi că în Moldova ar fi creștini evlavioși dispuși să dăruiască lemne de brad, la începutul anului 1912, episcopul Nifon va solicita Mitropolitului Pimen al Moldovei și Sucevei (fost episcop al Dunării de Jos) avizarea unei condici de milă pe timp de 6 luni, dând voie ieromonahului Grigore Dinescu să strângă, pe lângă ofrandele benevole de la creștinii din acea eparhie și lemnărie de orice fel ce-i va fi donată^[35].

Ierom. Grigorie Dinescu, cu metania în mănăstirea Bogdana (jud. Bacău) unde a fost hirotonit diacon și preot desăvârșit, ca meserie știind croitoria și cultivarea pomilor și albinelor, fusese primit în mănăstirea Cocos în primăvara anului 1911^[36]; în lipsă de preoți avea să slujească în diferite parohii din eparhia Dunării de Jos, unde a stăruit pentru ridicarea bisericilor noi, terminarea și sfințirea celor începute sau repararea celor existente, ajutând cu priceperea lui la diminuarea devizelor prea împovăraătoare pentru oamenii săraci ai satelor; după cele două biserici tucene Țiganca (azi Nifon) și Principele Nicolae (azi Revărsarea), a clădit biserici și în județul Covurlui (Stoicani, Vlădești, Fântânele, Cuca, Vădeni, ș.a.); episcopul Nifon avea să-l ridice la rangul de arhimandrit cu ocazia sfințirii bisericii din com. Fântânele (jud. Covurlui)^[37]. Potrivit ziarului *Vocea Galaților* din 6 decembrie 1928, avea să moară în dimineața zilei de 4 decembrie, tăiat de

locomotiva unui tren marfar, în apropierea comunei Foltești; ocupându-se cu ridicarea de biserici, se bănuia că ar fi fost urmărit în ultimul timp de bandiți care l-au omorât, crezând că are asupra sa bani^[38].

În anul 1894, schitul Saun (jud. Tulcea) cădea pradă focului care avea să distrugă toate chiliile, rămânând păzită numai sfânta biserică având hramul *Înălțarea Domnului* și patru pereți goi ai chiliilor din față; dintre călugări, puțini au reușit să-și salveze din modestele bunuri și mai cu seamă din acte, majoritatea rămânând doar cu hainele cu care erau îmbrăcați.

Schitul Saun neavând posibilități materiale, nefiind trecut nici în buget, iar părinții fiind puțini și înaintați în vârstă, pentru adunarea ofrandelor necesare zidirii chiliilor chiriaria avea să elibereze în același an două condici de milă, valabile pe tot cuprinsul eparhiei, timp de 5 ani, până la completarea sumei de 20 mii lei.

În anul 1899, expirând termenul acordat și neputându-se aduna suma prevăzută în ele, condicile aveau să fie prelungite pe încă 3 ani, iar cu adunarea ofrandelor avea să fie încuviințat monahul Visarion Brădescu, fost viețuitor al schitului *Crasna-Isvoarele* jud. Prahova, venit de curând în schitul Saun^[39]. La finele anului 1899, monahul Visarion avea să primească învoire să umble cu condica respectivă timp de 6 luni de zile, în cuprinsul eparhiei Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei^[40], în iunie 1900 era permutat la cerere la mănăstirea Cocoș, însă după jumătate de an, era reprimat în obștea schitului Saun^[41].

În anul 1904, țara fiind bântuită de o secetă nemai-pomenită, episcopul Pimen al Dunării de Jos, prin ordinul nr. 1171 din iunie a.c., avea să oprească circulația în eparhie a tuturor pantahuzelor oficiale pentru strângerea fondurilor necesare construcțiilor sau reparațiilor de biserici^[42]. În anul acela executându-se mai multe lucrări la Saun, în toamnă starețul arhim. Filimon Grigovorodov^[43], solicita chiriariei o condică de milă, intenționând să facă apel la caritatea publică și în Bulgaria unde auzise că recolta ar fi fost mai bună; totuși, în urma informațiilor primite de la diverși oameni, avea să se renunțe pentru moment la solicitare, temându-se de-o „cheltuială zadarnică”^[44].

În același an, prin ordinul nr. 1474 din 25 august, episcopia atrăgea atenția preoților parohi din eparhie să fie cu multă băgare de seamă și să-i cerceteze pe călugării ce cutreierau satele făcând anumite „speculații” cu pioșii creștini, și dacă întâmplător s-ar fi găsit astfel de călugări, trebuia să se ceară concursul autorităților civile spre a-i trimite la locul lor^[45].

Ca urmare a plângerilor primite la episcopie asupra stării primejdioase pentru ordinea publică datorate pribegirii prin țară a călugărilor, de la o mănăstirea la

alta, mai ales a celor veniți din sfintele locuri, la finele lunii octombrie 1904, avea să fie emis ordinul nr. 2187 ce impunea preoților parohi să nu tolereze „pe nici un călugăr în cercul parohiei care nu va avea bilet din partea starețului mănăstirii Cocoș sau Saun, iar de se va întâmpla să fie din vreuna din restul mănăstirilor din țară sau străinătate, biletele lor de voie să fie vizate de cancelaria Episcopiei Dunării de Jos, cunoscând că orice bilet când nu va poseda asemenea vize, sau a căror termene vor fi expirate, să fie considerate ca hârtie albă, iar pe asemenea călugări să-i trimiteți la protoierie sub escortă”^[46].

Data fiind starea de sărăcie a sătenilor din ultimii ani, suma de 20 mii lei prevăzută în pantahuza schitului Saun, avizată în august 1903, nu a putut fi completată; însă, în anul 1906, țara având o recoltă bogată, se va solicita chiriariei prelungirea termenului cu încă un an de zile spre a aduna ofrande din cuprinsul eparhiei, purtătorul condicii fiind recomandat monahul basarabean Atanasie Vidrașcu, în care egumenul Filimon Grigovorodov avea toată încrederea, ca fiind unul dintre „părinții începători” ai schitului Saun, care, cu ocazia războiului din 1877 și a nestatorniciei vremurilor se retrăsese mai întâi în *Sf. Munte Athos* și apoi în Basarabia, după care revenise la Saun în vara anului 1902^[47].

În toamna nemaipomenit de secetoasă a anului 1907, cel mai teribil an pentru țară, starețul de la acea vreme, ierom. Arsenie Grație^[48], avea să fie avertizat de către chiriarie, că sumele ce se vor aduna cu condicile de milă eliberate pe numele schitului Saun să fie întrebuințate numai la construcții din nou și alte îmbunătățiri de gospodărie, nicidecum în alte scopuri, iar sumele adunate în fiecare an să fie raportate, ca la vreme să se poată controla modul întrebuințării veniturilor din pantahuze, banii adunați urmând să fie păstrați în „casă”, sau consemnați la administrația financiară^[49]. La vremea aceea, era în construcție noua clădire a stăreției și arhondăriei de la Saun, a cărei temelie fusese pusă la 26 aprilie 1907, în ziua săptămânii luminate joi^[50].

Seceta bântuind de câțiva ani de zile avea să-i lipsească pe monahi de bucatele necesare întreținerii, și cum aceștia nu erau trecuți nici în buget, erau amenințați să piară de foame, fapt pentru care, în toamna anului 1909, egumenul Arsenie Grație avea să solicite „o condică pe un an cu care să strângem și noi ceva pentru a putea târa carul vieții până când Dumnezeu se va milosti asupra noastră”^[51].

La 1 septembrie 1912, episcopul Nifon al Dunării de Jos avea să pună la Saun temelie unei noi biserici cu hramul *Înălțarea Domnului* și *Sf. Cuv. Simeon Stălpnicu*,

care, prin străduința monahilor, până la începutul războiului mondial din 1916 avea să fie zidită din temelie, iar cele trei turle, acoperite și tencuite; materialul ce era pregătit pentru construcție și schelăria aveau să fie distruse de armatele inamice, iar monahii reînțorși din refugiu aveau să-și găsească gospodăria și chiliile devastate și pustiite, și a trebuit multă muncă pentru refacerea lor. În toamna anului 1919, pentru continuarea construcției noii biserici, având în vedere scumpetea materialelor, cum statul nu putea veni în ajutor în împrejurările prin care trecea țara, episcopul Nifon avea să elibereze o pantahuză spre a strânge ofrande benevole din cuprinsul eparhiei^[52]. Suma strânsă în acel an nefiind de ajuns pentru terminarea bisericii, condica avea să fie prelungită și în următorii ani.

Pentru construirea unei noi biserici la mănăstirea de maici Celic-Dere (jud. Tulcea), în vara anului 1900, la solicitarea stareței Arhelaia Calinicova, episcopul Partenie al Dunării de Jos va aproba eliberarea a 10 condici de milă, pe timp de 3 ani, pentru strângerea de ofrande benevole, produse sau bani, din diferitele eparhii ale țării; în toamna aceluiași an, episcopul Partenie solicita Mitropolitului Primat avizarea unei condici care urma să fie purtată în cuprinsul acelei eparhii de maicile Evseeva Corneeva și Magdalena Corneacova, iar Mitropolitului Moldovei și Sucevei, avizarea unei condici care urma să fie purtată în cuprinsul acelei eparhii de maicile Mihaila Panaiot și Matrona Hardcova^[53]. O parte însă din banii strânși cu condicile de milă pentru construirea noii biserici, aveau să fie întrebuințați și pentru hrana zilnică a numărului mare de suflete, căci maicile ce se întrețineau numai cu produsul milosteniei, îndată ce căpătau vreun ban numaidecât și-l cheltuiau, astfel încât mănăstirea trebuia să cumpere pâine; tot din acești bani erau plătiți și argații mănăstirii pentru îngroparea, ridicarea și prășitul viilor, cositul fânului ș.a.^[54].

CONDICILE DE MILĂ DE LA SF. MUNTE ATHOS

Galațiul fiind unul dintre locurile de plecare în pelerinaj la *Sf. Munte Athos*, schitul chinovial român *Sf. Ioan Botezătorul* avea în acest oraș-port un metoc pentru găzduirea închinătorilor ce urmau să viziteze schitul, până când se perfectau pașapoartele și se găsea vreun vapor ce pleca acolo, precum și pentru primirea părinților atoniți ce erau trimiși în țară pentru rezolvarea intereselor schitului sau pentru căutarea sănătății lor, și cum în același oraș era și reședința episcopiei Dunării de Jos, în rezolvarea misiunii lor, cuvioșii monahii aveau să apeleze mai tot timpul la bunăvoința

și binecuvântarea chiriarhului locului.

În anul 1890, secând izvorul care asigura apa necesară chinoviei române *Prodromu* din *Sf. Munte*, de pe moșia mănăstirii Lavra, părinții urmau să aducă apa necesară existenței „prin canal zidit cu piatră, un izvor de apă, din depărtare de 5 mile, și drumul de acolo până la schit, fiind foarte râpos și acoperit cu pădure și cu stânci”, lucrare ce costa foarte mult.

Văzându-se lipsiți de speșele bănești, superiorul schitului *Prodromu* de la acea vreme, ieromonahul Ghedeon, avea să apeleze la generozitatea P.S. Partenie al Dunării de Jos pentru a da binecuvântare trimișilor chinoviei, Ironim Ieromonahul și Polievet Monahul, spre a umbla după ofrande pe la pioșii creștini din eparhie, iar chiriarhul locului avea să avizeze o pantahuză pe timp de doi ani^[55].

În toamna anului 1895, comitetul chinoviei *Prodromu* solicita P. S. Episcop Partenie al Dunării de Jos, care, întotdeauna fusese „ajutător și ocrotitor acestui sfânt locaș departe de muma lui Patrie”, să mai fie ajutați încă o dată, căci toate milosteniile adunate din eparhie, cu celelalte condici, fuseseră trimise schitului împreună cu pomelnicele donatorilor; și chiar de curând, părinții chemați de pioșii creștini din comuna Independența (protoieria Galați), adunaseră 35 de lei și 80 coturi de pânză pe care urmau să le trimită cu prima ocazie schitului *Prodromu*.

Potrivit celor scrise de Ghedeon ieromonahul, în lipsa unui venit regulat și a unui buget din care să fie acoperite toate cheltuielile schitului, iar în anul acela terminaseră apeductul, care i-a costat 30 mii de lei, iar condici de milă nu li se acordau, rămânea să „părăsim mănăstirea sau să închidă poarta, că nu avem cu ce primi pe voiajori, pe fiecare an mai mult de 10 mii din toate națiunile ortodoxe și eterodoxe, și zic cu toți brava Românilor, au și ei mănăstire în Muntele Athos”^[56].

Aprobarea solicitării de mai sus avea să fie primită cu nespusă bucurie de întreg soborul de la *Prodromu*, căci în anii trecuți, părinții mergeau pentru formalități pe la toate instanțele autorităților competente civile, unde nu erau ascultați^[57]. La 8 ianuarie 1896, P.S. Partenie avea să dea voie și binecuvântare monahilor Iustin și Clement recomandați de comitetul schitului respectiv, să adune ofrande timp de 3 ani, în tot cuprinsul eparhiei^[58].

De curând instalat la cârma episcopiei Dunării de Jos (3 martie 1902), episcopul Pimen urmărind întărirea vieții duhovnicești în mănăstirea Cocos, avea să solicite ieromonahului Theodosie Soroceanu, superiorul *Comunității Fraților Români Sf. Ion Teologu*, Chilia Cucuvinu-Provata, Muntele Athos (Fig. 5), să

recomandă câțiva călugări români de la *Sfântu Munte*, pentru a se stabili definitiv la Cocoșu.

La 24 mai 1903 soseau în mănăstire, sub conducerea ieromonahului Ilarion Mârza, superiorul chiliei *Sf. Ioan Botezătorul* din Provata, șapte monahi basarabeni ce aveau să primească din toamnă, de la buget, bani pentru „îmbrăcăminte și nutriment”. Acești călugări aveau pașapoarte turcești, și potrivit informațiilor primite de la autoritatea otomană care eliberase pașapoartele în garanția *Comunității Fraților Români Sf. Ion Teologu*, ajunși în România, puteau ridica de la Consulatul turcesc în baza pașaportului și în garanția casei respective, orice sumă de bani ar cere, fapt pentru care, la solicitarea ierom. Theodosie Soroceanu, pașapoartele călugărilor și alte acte ce aveau asupra lor aveau să fie predate episcopiei. De asemeni, în caz că vreunul din ei nu s-ar împăca să viețuiască în mănăstirea Cocoș, urma să fie trimis înapoi, la *Sf. Munte*.

Pentru a veni în ajutorul schitului românesc *Prodromu* din *Sf. Munte*, episcopul Pimen avea să acorde autorizație schimonahului David, reprezentantul schitului, de a vinde în folosul aceluia schit prin această eparhie, icoane bisericești aprobate de *Sfântul Sinod*, însă, chiriarhul locului nu a înțeles ca această vânzare să se facă prin monahi cutreierând județele, ci icoanele să fie depozitate în anumite centre și la persoane civile, și ca urmare, la începutul lunii iunie 1903, preoții din eparhie aveau să fie anunțați să nu permită colportarea icoanelor prin monahi în cuprinsul parohiei, iar dacă această dispoziție nu era executată să raporteze, iar monahii să fie opriți^[59].

Schimonahul David avea să înainteze *Sfântului Sinod* 20 de modele de icoane solicitând aprobarea spre a fi împărțite închinătorilor ce veneau pe la *Sfântu Munte* și a se vinde în țară pentru folosul comun al părinților petrecători. În ședința din 22 octombrie 1904, *Sfântul Sinod* va hotărâ ca icoanele acestea să fie vândute numai de monahi români, care vor fi propuși sau recomandați de starețul schitului și recunoscuți, precum și autorizați în regulă de chiriarhul unde se vor cere să se vândă asemenea icoane^[60].

La vremea aceea în întreaga țară, se simțea lipsa cărților de rugăciuni ieftine și mai ales a icoanelor bisericești cu chipuri sfinte pentru nevoile pietății creștine, de lipsa acestora din urmă profitând colportorii ce cutreierau satele și iarmaroacele vânzând icoane de hârtie la preț de speulă. Pe la 1896, *Tipografia Cărților Bisericești* din București înființase o litografie unde erau imprimate icoane pe hârtie; pentru început litografia neavând toate clișeele necesare, *Sfântul Sinod* îngăduise chinoviei *Prodromu* să-și imprime aici „mai multe icoane și diferite tablouri religioase într-un mod

chiar mai inteligent decât se obișnuia în tipografie, prin care își agonisea mijloace de a întreține chinovia și primirea închinătorilor”^[61].

La 10 august 1906, starețul ierom. Theodosie Soroceanu, președintele *Comunității Fraților Români Sf. Ioan Teologu* care primise o scrisoare de la părintele Prohor, prin care acesta din urmă anunța că era în România și că mergând la episcopul Pimen al Dunării de Jos, primise o condică pentru a strânge ofrande, avea să adreseze în scris mulțumiri chiriarhului locului pentru părinteasca milă, adresând totodată și rugămintea să i se elibereze părintelui Prohor un pașaport, pentru a merge în Rusia, spre a strânge ofrande cât mai era timp, căci aveau mare nevoie pentru Biserică, mai ales acum, în urma cutremurului devastator de anul trecut, din 26 noiembrie^[62].

În vara anului 1910, schimonahul Varnava Gheorghiu, „român originar din orașul Brăila și al doilea următor la superioritate”, avea să fie trimis de soborul fraților români ai bisericii *Izvorul Tămăduirii Maicii Domnului*, din schitul românesc *Lacu* din *Sf. Munte Athos*, să meargă în țară și să strângă milostenie de la pioșii creștini în vederea refacerii chiliilor ce căzuseră pradă focului, împrejurare adusă la cunoștința episcopului Nifon al Dunării de Jos, prin petiția trimisă în 8 iunie anul acela, din *Sf. Munte*. Pentru refacerea adăposturilor, părinții ceruseră și li s-a îngăduit în trecut autorizația canonică pentru o condică de milă, însă, recolta câmpului fiind slabă ani la rândul, nu s-au adunat decât prea puține ofrande cu care s-a continuat în mică parte restaurarea chiliilor; anul acesta recoltele fiind bogate, schimonahul Varnava solicita prelungirea pantahuzei deja aprobată, pe un timp cât se va crede de cuvință^[63].

În data de 3 august 1910, văzând apelul făcut de superiorul schitului românesc *Lacu* și având în vedere că „anul acesta Dumnezeu a împodobit ogoarele fiilor noștri duhovnicești din eparhie, așa că pot ajuta din prisosul lor și pe cei lipsiți”, episcopul Nifon dădea voie și binecuvântare schimonahului Varnava Gheorghiu să adune ofrande cu o condică pe timp de 6 luni în cuprinsul întregii eparhii, fiind dator a se conforma în totul condițiilor prevăzute în regulamentul *Sfântului Sinod* pentru purtătorii condicilor de milă^[64].

CONDICI DE MILĂ ȘI CHETE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

În timpul ocupației Dobrogei de către trupele inamice, toate bisericile din protoieria Tulcii, inclusiv cele în care s-a slujit de către preoții militari bulgari,

precum și cele aflate în construcție la acea vreme aveau să sufere pagube însemnate, câteva fiind complet distruse prin incendiere; pentru a fi redată cultului, ministerul cultelor avea să acorde în vara anului 1919 mici ajutoare bănești numai acelor biserici absolut sărace care aveau degradări grave la învelitoare și alte părți principale, aceste mici sume fiind un prim indemn pentru strângerea celorlalte sume necesare de la enoriașii locali^[65]. Populația fiind peste tot sărăcită în urma războiului, câțiva ani de zile aveau să fie avizate puține pantahuze, și acelea pe timp de un an, în schimb aveau să fie autorizate de ministerul sănătății și ocrotirii sociale diferite chete publice, liste de subscripție, carnete cu „cărămizi figurate”, precum și colecte cu discul în biserici, în zilele de Duminică sau de Sărbători.

De pildă, în 30 și 31 mai 1920, cu ocazia *Rusaliilor*, la apelul M.S Regina, la Tulcea va fi organizată o chetă constând din vânzarea de flori artificiale pentru strângerea de fonduri necesare *Societății pentru profilaxia tuberculoșilor*; la propunerea protoiereului Emanoil Bogatu care făcea parte din comitetul de organizare, Duminică și Luni dimineața în timpul serviciului religios, s-a făcut cheta în cele 5 biserici creștine din oraș, după care, cele 8 cutii de chetă sigilate de poliție cu ceară roșie au fost purtate de domnișoare pe străzile din centru^[66].

În ianuarie 1924, parohiile tulcene primeau de la protoierie lista de subscripție nr. 245 a *Societății ortodoxă națională a femeilor române* ce urma să fie prezentată enoriașilor spre a subscrie „ce îi va lăsa inima pentru augmentarea fondului necesar clădirii bisericii neamului de la Măreșți”^[67].

Potrivit regulamentului de pantahuză publicat în *Monitorul Oficial* nr. 14 din 22 aprilie 1922, condicile de milă trebuiau să fie vizate de episcopie și de prefectura județului respectiv, apoi înaintate spre aprobare ministerului sănătății publice; purtătorii primeau de la prefectura județului câte o legitimație, termenul colectării era de un an, în tot cuprinsul episcopiei, iar la expirarea termenului de colectare condicile trebuiau depuse la prefectură, unde se încheia un proces-verbal în dublu exemplar de rezultatul bănesc, din care un exemplar se înainta ministerului sănătății^[68].

În fine, cu începere de la 1 septembrie 1924, potrivit decretului lege nr. 19750 din 9 august 1924 publicat în *Monitorul Oficial* nr. 181 din 21 august 1924, autorizările apelurilor la contribuția benevolă a publicului în scopul construirii, amenajării sau reparațiilor de biserici sau așezăminte bisericesti, se vor da ca și în trecut de către mitropoliți și episcopi, aceste autorizări mărginindu-se însă, numai la scopul prezentat mai

sus, numai pentru cuprinsul unui județ și numai pe un an cu drept de prelungire încă un an; pantahuzele urmau să poarte un număr de ordine dat de mitropolia sau episcopia care a eliberat autorizația, fiind înscrise într-un registru special de control^[69].

În anul 1929, la începutul lunii iulie, având în vedere că recolta cerealelor din comună era promițătoare, membri comitetului de construcție a noii bisericii din Meidanchioi (azi Valea Teilor) considerau că s-ar putea reîncepe lucrările întrerupte în urmă cu trei ani, făcându-i catapeteasma și punându-i dușmelele; pentru aceasta însă, erau necesare sume mari de bani, care nu se puteau aduna de la locuitori, având în vedere criza prin care trecuseră în urmă cu un an, fiind și îndatorați cu luare de semințe de cereale de la bancă precum și porumb de hrană, plus dările către stat, fapt pentru care se solicita episcopiei prelungirea cu încă un an a celor două pantahuze în jud. Tulcea, delegând pentru anul acesta pe Mitu R. Tudor și pe Constantin Cazacu, persoane morale și cu mare tragere de inimă pentru biserică^[70]. Episcopia le va răspunde că nu se putea elibera condică de milă decât pe numele ieromonahului Ilarion Bărbulescu, parohul de la acea vreme, care trebuia să-și ia angajamentul ca personal să umble cu pantahuza și fără nici o remiză pentru oste-neala depusă; dacă accepta, să trimită 500 lei spre a se elibera condică^[71].

La vremea aceea, lucrările de construcției a noii biserici care începuseră încă din 1904, erau întrerupte din cauza antreprenorului care nu a respectat condițiile contractului, precum și lipsei de fonduri și mai ales din cauza neglijenței comitetului de construcție. În vara trecută, comitetul de construcție solicitase aprobarea reînnoirii a două condici pantahuze cu care s-au adunat ofrande benevole în 1923 și 1925 în jud. Tulcea și Covurlui^[72]; episcopia avizase condicile respective, pe un an, cu începere de la 15 august 1928, purtătorul condicilor fiind un locuitor.

În anul 1933, la solicitarea creștinilor ortodocși din Sarichioi (comună de pescari ce număra peste 5 mii de suflete, însă majoritatea ruși-lipoveni) episcopia Dunării de Jos aproba purtarea unei condici pantahuze, pe timp de un an, în județul Tulcea, pentru construirea unei biserici „naționale”. Purtătorul pantahuzei trecând în jud. Covurlui (Galați), condica avea să-i fie confiscată și depusă la Episcopie, și nefiind din cele confecționate de Episcopie, i se va alibera altă condică în locul ei; la finele anului următor, comitetul de construcție a bisericii solicita restituirea vechii condici pentru a-și face socotelile^[73].

Potrivit legislației în vigoare în anii '30, purtătorii condicii de milă erau obligați ca mai înainte de

a începe strângerea de ofrande, în județ sau comună, să se prezinte la autoritatea administrativă sau polițienească respectivă, iar acestea erau rugate ca, după ce stabileau identitatea purtătorilor de condică, să o vizeze. Rezultatele bănești ale străngerii de fonduri, se vor constata prin procese verbale, făcute chiar pe condica respectivă, după care, un exemplar se înainta episcopiei, prin protoieria respectivă; dreptul de a colecta cu condica respectivă, nu se putea ceda sau vinde, așa cum s-a mai întâmplat în trecut, iar pentru identificarea purtătorilor, condicile aveau lipite fotografiile acestora^[74].

În încheierea acestui studiu putem concluziona că cercetarea circulației condicilor de milă, prin natura și specificul documentelor păstrate, relevă aspecte importante pentru înțelegerea vieții religioase dintr-o parohie anume și, în ansablu, a comunităților din eparhie. Sumele de bani strânse cu pantahuzele din parohiile rurale chiar dacă erau modeste, pe măsura traiului, sătenii donând la recoltă mai degrabă bucate, erau oferite cu cuget bun, pentru zidirea sufletească a donatorilor.

THE CHARITY REGISTERS OF THE PARISHES AND MONASTERIES OF TULCEA

Abstract: The churches of Tulcea County were built through the labor and voluntary contributions of parishioners — farmers who struggled to earn their daily living by clearing and tilling the land. Out of their love for the Lord and the Holy Church, the houses of worship they raised were meant to be as grand as cathedrals, yet far exceeding the means of the parishioners, for in years of drought, the harvest would not even yield enough to recover the seed. At such times, in order to continue the construction work, the building committee would appeal to Christian charity, requesting from the Episcopate of the Lower Danube the opening of a charity register for the voluntary collection of the necessary funds from Christians throughout the diocese. Based on archival documents and starting from the provisions of the regulations governing charity registers, the present study reconstructs several pages from the history of the churches of Tulcea and the monasteries of Cocos, Saun, and Celic-Dere.

Keywords: regulations, episcopal orders, register bearers, Dobrogean monasteries, monks from Mount Athos.

NOTE

[1] Institutul de Istorie ecleziastică "Nicolae Bocușan" al Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca.

[2] În anul 1881, județele Tulcea și Constanța vor fi alipite episcopiei Dunării de Jos (județele Covurlui și Brăila); în anul 1914, episcopiei Dunării de Jos i s-au alipit și județele Durostor și Caliacra, jud. Brăila fiind alipit episcopiei Buzăului, iar în 1923, se va înființa episcopia Constanței, cu jurisdicția asupra județelor Constanța, Durostor, Caliacra și Ialomița, episcopia Dunării de Jos rămânând doar cu județele Covurlui (azi Galați) și Tulcea.

[3] Chiru C. Costescu, *Colecțiune de Legi, Regulamente, Acte, Deciziuni, Circulări, Formulare și Programe, începând de la 1866-1916 și aflate în vigoare la 15 august 1916*, București, 1916, pp. 389-390.

[4] Econ. Zaharia Popescu (1854-1934), absolvent Seminar Ismail (1874), subprotoieru și secretarul protoieriei Tulcea (1879-1927), slujitorul Catedralei Sf. Nicolae din Tulcea, decorat cu ordinul Coroana României în gradul de cavaler (1904) și cu Răsplata Muncii pentru Biserică cl. I (1910).

[5] Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos (în continuare AADJ), dosar nr. crt. 2007/1902, PV din 12 mai 1902.

[6] Arhiva Parohiei Murighiol (în continuare AP), Adresă Protoierie nr. 276/17 mai 1902.

[7] Chiru C. Costescu, *op. cit.*, pp. 383-386.

[8] AP Parcheș, Adresă Protoierie nr. 543/22 mai 1908.

[9] Ibidem, Adresă Protoierie nr. 529/19 mai 1909.

[10] AADJ, dosar nr. crt. 2194/1910-1915, Circulară nr. 1334/23 iulie 1910.

[11] Chiru C. Costescu, *op. cit.*, pp. 389-390.

[12] AP Parcheș, Adresă Protoierie nr. 617/5 august 1902.

[13] AADJ, dosar nr. crt. 1908/1895, Viză condică nr. 1118/30 septembrie 1895.

[14] Arhiva Episcopiei Tulcea (în continuare AET), dosar nr. crt. 82, Adresă

Protoierie nr. 646/10 noiembrie 1914.

[15] „Monitorul Oficial” din 13 februarie 1904, p. 9251.

[16] Condica valabilă de la 15 septembrie 1911, pentru catapeteasmă, mobilier și pictură, cu valabilitate un an, pe teritoriul eparhiei, având ca purtători pe Ivanciu Gheorghiu, Serghei Chirilov, Sava Costea, Niculae Dumitru și Chirilă Nichifor, toți din Telița, a fost prelungită pe încă un an, purtătorii ei fiind cântărețul bisericii Ioan Bumbuș, C. Avimov, Neculai Chirilă, Iancu Iancu, Ivan Iliev și Petru Sava, v. AET, dosar nr. crt. 82, Viză condică nr. 1629/15 septembrie 1911 și Viză condică din 20 iulie 1912.

[17] Ibidem, Cerere cu nr. înregistrare Episcopie nr. 1245/9 octombrie 1914.

[18] AET, dosar nr. crt. 91, Fond Parohie Cataloi, Inventar (31 octombrie 1927).

[19] AP Agighiol, Adresă nr. 111/17 mai 1898.

[20] „Monitorul Oficial” din 21 ianuarie 1903, p. 8081.

[21] AP Parcheș, Adresă nr. 39/20 iunie 1912.

[22] Ibidem, Adresă nr. 27/7 iunie 1913.

[23] Ibidem, Adresă nr. 12/6 iunie 1916.

[24] AET, dosar nr. crt. 92, Fond Parohia I.C. Brătianu, Vize condici nr. 1724 și nr. 1725 din 15 septembrie 1911.

[25] Ibidem, PV Primăria Agighiol din 29 septembrie 1913 și PV 1 octombrie 1913.

[26] AP Agighiol, Adresă Protoierie nr. 105/31 ianuarie 1898.

[27] AP Murighiol, Adresă Protoierie nr. 341/10 iunie 1912.

[28] Monah Iustin Perju, născut în 14 iunie 1853, în com. Enichioi (Basarabia), se număra în 1906 printre monahii din mănăstire decorați cu medalia jubiliară Carol I, v. AET, dosar nr. crt. 35, Fond Mănăstirea Cocos, Tabel decorați.

[29] Idem, dosar nr. crt. 34, Fond Mănăstirea Cocos, Adresă Episcopie nr. 2417/30 decembrie 1902.

- [30] Mănăstirea ar fi trebuit să primească trimestrial de la buget, pentru fiecare din cei 49 de monahi trecuți în stat, câte 12,50 lei/lună pentru îmbrăcăminte și 33,75 lei pentru nutriment, v. Ibidem, Stat (iulie 1903).
- [31] Ibidem, PV 26 iulie 1903.
- [32] Idem, dosar nr. crt. 35, Fond Mănăstirea Cocoș, PV 8 iunie 1907.
- [33] AADJ, dosar nr. crt. 2117/1907, ff. 180-181.
- [34] În toamna 1910, mănăstirea Cocoș cumpărase de la depozitul de chereștea *Sezai Sabri* din Isaccea, cu 987,50 lei : 71 tălpi pentru podele cu 2,50 lei bucata, și 270 scăduri de brad lungi de 5 m și grosime 4 cm, în valoare de 810 lei, iar pentru construcțiile noi de la Celic (biserică, stăreție), de la depozitul *I.T. Caroli* din Tulcea, de la 19 ianuarie-28 iulie 1912, s-a cumpărat chereștea în sumă totală de 3.478 de lei, la vremea când o oaie era 10 lei, o vacă 80 lei și un cal de rând 130 lei, v. AET, dosar nr. crt. 36, Fond Mănăstirea Cocoș, Factură 20 octombrie 1910 și Factura 20 august 1912.
- [35] Ibidem, Adresă Episcopie nr. 25/6 ianuarie 1912.
- [36] Idem, dosar nr. crt. 35, Fond Mănăstirea Cocoș, Cerere nr. 344/10 martie 1911.
- [37] „Glasul Monahilor”, anul XI, nr. 337, 8 ianuarie 1933.
- [38] „Vocea Galaților”, anul XI, nr. 3206, 6 decembrie 1928.
- [39] AET, dosar nr. crt. 44, Fond Mănăstirea Saun, Adresă nr. 10/8 iunie 1899.
- [40] Ibidem, Adresă Mitropolie nr. 5435/23 decembrie 1899.
- [41] Ibidem, Adresă nr. 6/28 ianuarie 1901.
- [42] AP Parcheș, Adresă Protoierie nr. 986/22 iunie 1904.
- [43] Arhim. Filimon Grigoborodov, născut în com. Carabalia (Ismail), 68 ani în 1905, tuns în monahism la mănăstirea Hamcearca (jud. Tulcea), fost duhovnic la mănăstirea Celic-Dere, stareț la Saun (1890-1905); în primăvara anului 1910, dispăre în Basarabia, v. Idem, dosar nr. 36, Fond Mănăstirea Cocoș, Adresă Episcopie nr. 1452/5 august 1910.
- [44] Idem, dosar nr. crt. 44, Fond Mănăstirea Saun, Adresă nr. 17/15 octombrie 1904.
- [45] AP Agighiol, Adresă Protoierie nr. 1224/25 august 1904.
- [46] AP Beștepe, Adresă Protoierie nr. 1554/1 noiembrie 1904.
- [47] AET, dosar nr. crt. 44, Fond Mănăstirea Saun, Adresă nr. 50/24 iulie 1906; Ibidem, Adresă nr. 23/22 iunie 1902.
- [48] Protos. Arsenie Grație, născut în 20 august 1867, în com. Zagaican-Basarabia, hirotonit ieromonah pentru mănăstirea Cocoș la 13 aprilie 1903, în catedrala episcopală din Galați, stareț la Saun (1906-1909), iar în martie 1910 trece superior al mănăstirii Vorona jud. Botoșani.
- [49] AET, dosar nr. crt. 44, Fond Mănăstirea Saun, Adresă Episcopi nr. 2145/2 octombrie 1907.
- [50] Ibidem, Act de Fundație.
- [51] Ibidem, Adresă nr. 28/29 octombrie 1909.
- [52] Ibidem, Viză condică nr. 1154/8 septembrie 1919.
- [53] Ibidem, Adresă nr. 16/7 iulie 1900; Ibidem, Adrese Episcopiei nr. 1321 și nr. 1322 din 17 septembrie 1900.
- [54] Idem, dosar nr. crt. 49, Adresă nr. 12/31 mai 1900.
- [55] AADJ, dosar nr. crt. 1858/1890, f. 107.
- [56] Idem, dosar nr. crt. 1908/1895, Adresă Prodromu nr. 287/1 noiembrie 1895.
- [57] Idem, dosar nr. crt. 1920/1896, Adresă Prodromu nr. 297/23 decembrie 1895.
- [58] Idem, dosar nr. crt. 1908/1895, Viză condică nr. 22/8 ianuarie 1896.
- [59] AP Calica, Adresă nr. 510/9 iunie 1903.
- [60] „Monitorul Oficial” nr. 88, 20 iulie 1905, p. 2218.
- [61] *Ședințele Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române. Sesiunea de Primăvară a anului 1913*, Tip. Cărților Bisericești, București, 1914, pp. 74-75.
- [62] AADJ, dosar nr. 2091/1906, Adresă Chilia Cucuvinu Provata, nr. 1366/4 septembrie 1906.
- [63] Idem, dosar nr. 2186/1010-1913, Cerere nr. 1098/10 iulie 1910.
- [64] Ibidem, Viză condică nr. 1407/3 august 1910.
- [65] AP Sf. Voevozi-Isaccea, Adresă Protoierie nr. 292/9 iunie 1919.
- [66] ANDJT, Fond Prefectură Tulcea. Serviciul Administrativ., dosar nr. crt. nr. 162/1920, ff. 16-17.
- [67] AP Somova, Adresă Protoierie nr. 26/16 ianuarie 1924.
- [68] AET, dosar nr. crt. 44, Fond Mănăstirea Saun, Adresă Minister nr. 7512/31 august 1922.
- [69] „Monitorul jud. Tulcea”, anul III, nr. 46, 15 septembrie 1924, pp. 1-2.
- [70] AET, dosar nr. crt. 96, Fond Parohie Meidanchioi, PV 2 iulie 1929.
- [71] Ibidem, Adresă Episcopie nr. 4530/9 septembrie 1929.
- [72] Ibidem, PV 12/22 iulie 1928.
- [73] Idem, dosar nr. crt. 399, Fond Parohie Sabangia, Referat nr. 4639/21 decembrie 1934.
- [74] Idem, dosar nr. crt. 427, Fond Parohie Cârjelari, Autorizație nr. 4146/18 august 1936.